

MESTRES DE SÓLLER. EL PROCÉS DE DEPURACIÓ DEL MAGISTERI (1936-1941)

AMEIB

AULÍ GINARD, ANTONI; CARBONELL MATAS, JOAN;
RAMIS DE PLANDOLIT, ESPERANÇA; SERRA I BARCELÓ, JAUME

Resum: En primer lloc volem fer una petita ressenya sobre les escoles públiques existents al municipi de Sóller durant aquest període. Dues escoles graduades, dues unitàries de nines (una d'elles a l'Alqueria) i les escoles de Biniaraix, Ses Marjades i Port. Així mateix comentarem algunes dades significatives sobre educació en general, i de Sóller en particular, com per exemple l'índex d'alfabetització i la comparativa d'aquest amb el general de Mallorca en aquesta època. Més de quaranta professionals de l'ensenyança passaren pels diferents centres educatius del terme municipal durant aquest període. Uns homes i unes dones, majoritàriament vocacionals, que ensenyaven les primeres lletres als nins i nines de Sóller. A partir de 1936, els mestres i les mestres de Balears varen sofrir dos processos de depuració, en els quals hagueren de demostrar la seva "inocència" davant uns informes signats pel capellà, la guàrdia civil, el batle i un pare de família. Aquest procés és conegut com a la depuració del magisteri, el qual, a les nostres Illes fou un dels més exigents de l'estat espanyol. Concretament al municipi de Sóller destaquen els expedients de depuració de més de deu mestres d'escola (entre homes i dones) cada un d'ells amb una situació personal i particular ben diferent.

Introducció

La creació de l'Arxiu i Museu de l'Educació de les Illes Balears (AMEIB), suposà una important fita per a la preservació del patrimoni educatiu de la nostra Comunitat. L'arxiu, que s'estructurà d'acord amb el model d'una Direcció Provincial tipus,¹ no contenia cap secció específica per a la Guerra Civil. D'altra part, es sabia que ja a l'any 1973 s'havia intentat fer desaparèixer tota la documentació del Tribunal Depurador de la província. Malgrat tot, una de les primeres publicacions que permeteren conèixer la documentació interna d'aquests tipus d'organismes, es donà aquí.² El gruix fonamental d'aquesta documentació passà a mans particulars i va ser publicada parcialment, de tal manera que les Balears foren capdavanteres en aquests tipus d'estudis.³

1. ORELL I VILLALONGA, Bartomeu (2000). "L'administració educativa a les Illes Balears". *Mayurqa* núm. 26, p. 209-236.

2. SERRA BUSQUETS, Sebastià (1978). "Els expedients de la «Comisión Depuradora de Magisterio»: Un expedient de 1939 i un altre de 1941, de Menorca". A *II Jornades d'Història de l'educació en els Països Catalans. Comunicacions*. Palma de Mallorca, p. 140-142.

3. MIRÓ, Santiago (1998). *Maestros depurados en Baleares durante la Guerra Civil*. Palma: Lleonard Muntaner, editor. S'ha de tenir en compte que la gran obra que es considera el principi de totes les investigacions posteriors és

A l'AMEIB varen començar a aparèixer documents diversos, a vegades reutilitzats per a altres funcions. Emperò també blocs documentals importants, com el conjunt de plecs de descàrrecs dels mestres de Menorca. Fruit d'aquesta troballa es pogué realitzar la publicació d'una importants aportació documental.⁴ Per aquests motius es decidí crear un apartat propi dins la Secció Administrativa.⁵ Endemés, l'any 2001 es va tenir la sort que l'historiador i editor Lleonard Muntaner, cedís gratuïtament tot el conjunt documental de l'antiga Comissió Depuradora.⁶ Pel mateix temps, la Institució Nazaret cedí una carpeta amb documents que contenia, fonamentalment, les fitxes de depuració del professorat de secundària i que ja s'havien utilitzat en part.⁷

Tot aquest conjunt ja s'ha emprat en part, presentant-lo, tant a diverses Jornades d'Estudis Locals, com a conferències relacionades amb exposicions. L'experiència ha demostrat que el valor de les notícies relatives al procés depurador queden sesgades si no es confronten amb els expedients personals de cada mestre. Creuar els dos tipus d'informació ha evidenciat que la persecució de mestres anà molt més enfora del que permet deduir la investigació de la Comissió Depuradora o les propostes de sancions.

El problema de l'analfabetisme

Les Balears eren, a principis del segle XX, una de les províncies amb més alta taxa d'analfabetisme de tot l'Estat. Certament hi havia un abandonament per part d'ajuntaments i govern central, ja que la majoria de municipis no disposaven ni el marcat com a mínims per la llei. Emperò, d'altra part, les oligarquies agràries es negaven a què s'escolaritzassin els fills dels jornalers ja que d'aquesta manera disposaven d'una mà d'obra dòcil i barata.

Així i tot, Sóller presenta un panorama sensiblement diferent a altres municipis de Mallorca. La riquesa originada per la producció de l'oli i el seu comerç, així com les exportacions de taronges, promogueren una forta emigració cap a França i Argèlia. A més dels interessos de la burgesia incipient per educar els seus fills, el fet que bona part dels emigrants s'haguessin d'inserir en el sistema escolar francès, provocà que el cas de Sóller fos especial.

publicà sols un any abans. Vegeu: MORENTE VALERO, Francisco (1997). *La depuración del Magisterio Nacional (1936-1942)*. Barcelona: Àmbito.

4. SERRA I BARCELÓ, Jaume (2002). *Documents sobre el magisteri nacional a Menorca arran de l'ocupació de l'illa per les tropes franquistes (1939)*. Palma: Seqüència 1. Arxiu i Museu de l'Educació de les Illes Balears.

5. Aquesta secció, està dividida en un apartat de Secció General, el Fons Nazaret que conté documentació principalment de secundària i el Fons Lleonard Muntaner amb documentació de la Comissió Depuradora d'Ensenyança Primària. En conjunt hi ha un total, al dia d'avui, de 20 arxivadors amb més d'un mil·lenar de conjunts documentals.

6. Per notícies orals, es sap que va ser arran de la primera malaltia de Francisco Franco que es donà l'ordre de fer desaparèixer aquesta documentació. El personal de l'antiga Delegació del MEC ho va fer pel simple sistema de tirar-la al fons. Diverses persones veren la importància d'aquells documents i, en feren arribar alguns, a investigadors. Amb tot, el gros del conjunt es va donar a Santiago Miró. La primera notícia sobre la seva existència la publicà Sebastià Serra. Vegeu: SERRA BUSQUETS, Sebastià (1978). "Els expedients de la «Comisión Depuradora de Magisterio»: Un expedient de 1939 i un altre de 1941, de Menorca". *II Jornades d'Història de l'educació en els Països Catalans. Comunicacions*. Palma de Mallorca, p. 140-142.

7. MASSOT I MUNTANER, Josep (1998). *Tres escriptors davant la Guerra Civil. Georges Bernanos. Joan Estelrich. Llorenç Villalonga*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Biblioteca Serra d'Or, p. 242-248.

Sóller constava segons el cens oficial de 1900, de 8.026 habitants, dels quals 3.319 eren homes i 4.707 dones. El total d'analfabets era de 4.978 de tal manera que l'analfabetisme suposava el 62% de la població. Una xifra alta, indubtablement, però per davall de la mitjana de la província que es trobava gairebé en el 78% del total.⁸

Aquest panorama pot explicar, en bona mesura, l'evolució de l'analfabetisme a la vila entre 1900 i 1930. S'ha de tenir en compte que les dades corresponen a documents oficials i els diferents governs eren mestres en maquillar-les per poder-les presentar internacionalment. D'aquesta manera es mostraven de manera separada els analfabets i els semianalfabets.⁹ Nosaltres hem optat per considerar analfabets tots aquells que no sabien llegir i escriure. Així els percentatges reals s'augmenten de manera substancial i es troben més aprop de la realitat i dels recomptes no oficials.

L'ANALFABETISME A SÓLLER (1900-1930)

	1900		1910		1920		1930	
	Balears	Sóller	Balears	Sóller	Balears	Sóller	Balears	Sóller
HOMES	72,29	56,67	61,47	48,37	53,18	41,71	38,52	34,02
DONES	83,20	65,80	72,7	54,93	64,18	46,81	50,17	58,93
TOTAL	77,92	62,07	67,33	38,59	58,94	44,63	44,55	47,9

Aquesta evolució permet sustentar criteris més coherents i trencar alguns dels mites que habitualment corren a l'illa. En primer lloc, a 1900 les taxes d'analfabetisme es trobaven a l'entorn del 66% per a tot l'estat, i a Mallorca gairebé al 80%. L'anàlisi d'alguns estudis que situen les Balears entorn del 33% d'analfabetisme són, per tant molt optimistes. D'altra part, un dels mites que es trenquen és una menor incidència de l'analfabetisme entre les dones a Mallorca. Les xifres demostren el contrari. Els percentatges són també majors als de l'estat i sensiblement als dels homes.

Tal i com s'ha dit, ja a 1900 Sóller ocupa, en relació a l'analfabetisme, un lloc privilegiat en alguns aspectes. Per davall ella sols hi havia Deià (61%), i fins i tot Palma tenia un percentatge lleugerament superior (63%). Les majors taxes d'analfabetisme es donaven a Sant Joan (94%), Maria i Muro (93%); Campos i Llubí (92%); Campanet i Santa Margalida (91%) i Sa Pobla (90%).

8. Aquestes dades són importants ja que implica que les Balears eren la tercera comunitat autònoma amb major taxa d'analfabetisme (índex 117 sobre la mitjana nacional), sols superades per molt poc per Múrcia (índex 117) i Canàries (índex 118). En canvi Andalusia tenia un índex 113 i Extremadura de 111.

9. GABRIEL, NARCISO DE (1997): "Alfabetización, semianalfabetización y analfabetismo en España (1860-1991)" in Revista Complutense de Educación vol. 8, nº 1, pp. 199-231.

CENS DE 1930. SÓLLER PROVINCIAL

	Núm.	%	Analf.	% / 4230	% / 8830	Núm.	%	Analf.	% / 166.646	% / 365.512
HOMES	3.907	44,25	1.329	31,42	15,05	176.348	48,25	69.964	41,98	19,14
DONES	4.923	55,75	2.901	68,58	32,85	189.164	51,75	96.682	58,02	26,45
TOTAL	8.830	100,00	4.230	100,00	47,90	365.512	100,00	166.646	100,00	45,59

La comparació amb el cens de 1900, permet veure com l'estructura demogràfica de Sóller demostrava un cert grau d'estabilitat. Els 8.026 habitants del primer cens s'havien transformat en 8.830 el 1930, fet que demostra l'enorme incidència de l'emigració. Emperò les taxes d'analfabetisme sols havien minvat 20 punts percentuals en 30 anys. També es destacable senyalar que el percentatge de dones analfabetes encara duplicava els homes.

A Sóller, com a altres indrets, les autoritats republicanes tingueren com a objectiu fonamental, millorar l'educació. Suposaven que un poble culte seria més lliure, més republicà i s'aconseguiria deslligar dels cacics i de l'església. Per això mateix, els intents de reforma educativa varen implicar una ferma oposició de la dreta i del clergat. Com a altres pobles, aquesta conflictivitat es veu clarament amb el cas de l'Escola Graduada o l'intent de generalització de les escoles i classes de preescolar.

Mestres de Sóller entre 1934 i 1940

A continuació volem enumerar tots els mestres i totes les mestres que exerciren a l'Escola Pública de Sóller durant aquests sis anys. En primer lloc, cal destacar els centres educatius on serviren aquests homes i aquestes dones en un període convuls per a l'educació i per a la societat en general. La graduada número 1 de nins, que constava de tres seccions i direcció, la graduada número 2, que tenia dues seccions a més a més de la direcció, la unitària de nines número 1 i la número 2 (Alqueria), l'escola de Biniaraix, la del Port i la de Ses Marjades.

Aquest serà per tant una espècie de diccionari de les persones que formaren part de l'anomenada educació pública del poble, des del temps de la segona república fins tot just acaba la Guerra Civil. Per ordre alfabètic foren:

Agulló Lloria, Víctor R.: Natural de Chelva (València). Nascut el dia 30 de juny de 1900. Mestre de primera ensenyança i pèrit agrícola. Després d'exercir a Lleida, el nomenaren mestre propietari de l'Escola Graduada número 2, per concurs de trasllats i prengué possessió l'11 de juny de 1930. Va estar a l'escola fins el dia 17 d'octubre de 1937 que per concurs de trasllats va passar a exercir a una escola de Múrcia.

Alaiz Regález, Ángel Francisco: Natural de Saragossa. Nascut el dia 2 d'agost de 1888. Mestre superior de primera ensenyança. Després d'exercir a diverses escoles aragoneses primer, i catalanes després, el nomenaren mestre propietari de la secció de nins de l'Escola del Port de Sóller, per concurs de trasllats i prengué possessió el 15 de setembre de 1934. Va estar a l'escola fins el dia 17 d'octubre de 1937, que passà a la graduada número 1, també de Sóller on exercí fins dia 31 de gener de 1938.

Arbona Vert, Margarita: Natural de Palma. Nascuda el dia 4 de setembre de 1899. Mestra de primera ensenyança. Va prendre possessió de l'Escola de Ses Marjades el dia 5 de desembre de 1931. L'any 1934 encara estava a la mateixa escola.

Ávila Parrón, María: Natural de Sóller. Nascuda el dia 4 de març de 1916. Mestra de primera ensenyança. Després d'exercir a dues escoles d'Eivissa com a interina, el dia 1 d'abril de 1938 passà a la nova Escola Graduada de nines. L'any 1940 encara estava a l'escola.

Barceló Pons, Cristóbal: Natural de Palma. Nascut el dia 18 de març de 1899. Mestre de primera ensenyança. Després d'exercir a Sant Llorenç des Cardassar, el nomenaren mestre propietari i director de l'Escola Graduada número 1, per trasllat voluntari i prengué possessió el 16 de juny de 1928. Va estar a l'escola fins el dia 30 de setembre de 1934 que, per trasllat voluntari, va passar a exercir a l'Escola de Son Ferriol.

Bonet Pérez, Vicenta: Natural de València. Nascuda el dia 5 de febrer de 1886. Mestra de primera ensenyança. Després d'exercir a Menorca com a interina, la nomenaren mestra (també interina) de l'Escola Graduada número 1 i prengué possessió el 20 de maig de 1939. Va estar a l'escola molt poc temps, fins el dia 17 de juliol del mateix any, que l'enviaren a Formentera.

Cañellas Coll, Bartolomé: Natural de Santa Eugènia. Nascut el dia 28 de març de 1912. Mestre de primera ensenyança. Després d'exercir al seu poble natal com a interí, el nomenaren mestre (també interí) de l'Escola Graduada número 2, mitjançant una instància i prengué possessió el 29 de setembre de 1933. Va estar a l'escola fins el dia 10 de maig de 1934 que, per l'arribada d'un mestre propietari, el desplacen a l'Escola d'Alaró.

Chavarría Talleda, Ramón: Natural d'Arbúcies (Girona). Nascut el dia 31 de desembre de 1903. Mestre de primera ensenyança. Després d'estar al servei d'Inspecció Educativa de primera ensenyança i d'exercir com a mestre a Lluçmajor, amb caràcter eventual, prengué possessió de l'escola de Ses Marjades, on hi va estar des del 31 d'agost de 1933 fins el 10 de maig de 1934. El dia següent, per *concurso*, prengué possessió de l'Escola Graduada número 2, fins l'1 d'octubre de 1936.

Cifre Vila, Rafael: Natural de Palma. Nascut el dia 3 de juliol de 1906. Mestre de primera ensenyança. Després d'exercir a Esporles, el nomenaren mestre de la secció de nins de l'Escola

de Ses Marjades i prengué possessió el 14 de maig de 1934. Va estar a l'escola fins el dia 30 de setembre del mateix any, quan per l'arribada d'un propietari el desplaçaren a l'Escola dels Estats Units de Palma.

Cirer Ramis, Juan: Natural de Sencelles. Nascut el dia 24 de gener de 1884. Mestre de primera ensenyança. Després d'exercir com a interí a Eivissa, va fer oposicions i va obtenir plaça de mestre a l'Escola Graduada número 1 i prengué possessió el 21 de juny de 1928. Va romandre a l'escola fins l'any 1946.

Cirerol Lladó, Antonio: Natural de Lluçmajor. Nascut el dia 24 de febrer de 1914. Mestre de primera ensenyança i batxiller universitari. Fou nomenat mestre-alumne del Grau Professional en pràctiques a l'Escola Graduada número 1, el dia 1 d'octubre de 1936, on va exercir fins el dia 31 de març de 1937, en què fou cessat.

Fernández Sánchez, José Manuel: Natural de Molinillo (Salamanca). Nascut el dia 14 de setembre de 1903. Mestre de primera ensenyança. Després d'exercir a diverses escoles de Zamora i Salamanca, per concurs general de trasllats, va obtenir plaça a la Graduada núm. 2. Prengué possessió el dia 17 de febrer de 1936. L'any 1940 encara consta que estava a la mateixa escola, però com podem veure més endavant, la realitat fou ben diferent.

Ferrer Lloret, Antònia: Natural d'Inca. Nascuda el dia 28 d'agost de 1911. Mestra de primera ensenyança. Després d'exercir a l'Escola de Porto Cristo com a interina, va passar a l'escola de nines núm. 1 (també com a interina). Fou nomenada el dia 1 de febrer de 1938 i l'any 1940 encara hi era. El dia 31 de març de 1937 va ser adscrita a la secció de pàrvuls de la mateixa escola.

Forteza Cortès, Gaspar: Natural d'Alcúdia. Nascut el dia 17 de gener de 1905. Mestre de primera ensenyança. Va ser nomenat mestre interí de l'Escola de Biniaraix (nins), el dia 27 de febrer de 1934, dia en el qual en pregué possessió. El dia 11 de novembre del mateix any, cessà per mor de l'arribada d'un mestre propietari.

García Vingut, Margarita: Natural de Lluçmajor. Nascuda el dia 13 de juny de 1896. Mestra de primera ensenyança. Gràcies a una permuta, el dia 13 de maig de 1931 prengué possessió de l'Escola de Biniaraix (nines), on va romandre fins el dia 31 d'agost de 1934, en què va passar a l'Escola de Santa Catalina de Palma.

Gil Baldoví, Ricardo: Natural d'Alberique (València). Nascut el dia 9 de maig de 1909. Mestre de primera ensenyança. Estant de mestre a Capdepera, el dia 1 d'octubre de 1936 fou nomenat, per Ordre Governativa i prengué possessió de l'Escola Graduada núm 2. El dia 15 de setembre de 1937 tornava a la seva escola de Capdepera.

Guasch Espina, José: Natural de Vilanova d'Escornalbou (Tarragona). Nascut el dia 31 d'octubre de 1882. Mestre superior de primera ensenyança. Des de l'any 1928 exercí de mestre a l'Escola Graduada núm. 1. El dia 14 de gener de 1935 fou nomenat director. Com podem veure més endavant, va sofrir dues sancions de la Comissió Depuradora. El dia 1 d'abril de 1938 es va reintegrar a l'escola (també com a director) on va exercir fins l'any 1944.

Guillem Monferrer, Miguel: Natural de Palma. Nascut el dia 2 de febrer de 1896. Mestre de primera ensenyança. El dia 1 d'octubre de 1934 prengué possessió de l'Escola de Ses Marjades (nins) com a mestre propietari. L'1 d'octubre de 1936 passa a la Graduada núm. 2 (també de Sóller). Posteriorment, el dia 15 de setembre de 1937 tornava a l'Escola de Ses Marjades on encara exercia l'any 1940.

Leandro Esteban, María: Natural de València. Nascuda el dia 12 de novembre de 1903. Mestra de primera ensenyança. Mestra propietària de l'Escola Nacional Unitària de Biniraix a partir del 22 de novembre de 1934. L'any 1940, amb l'escola transformada ja en graduada, encara hi exercia.

Marcos Botia, Vicente: Natural de Valladolid. Nascut el dia 28 de juny de 1910. Mestre de primera ensenyança i batxiller. El dia 12 de novembre de 1934 prengué possessió de l'Escola Graduada núm. 1, fins el 2 de novembre de 1941, que passà a exercir a l'Escola de Ferreries. Tot i això, durant aquest període, fou "suspendido de empleo y sueldo" i posteriorment s'incorporà a l'exercit.

Martí Carrasco, Caridad: Natural de Cartagena. Nascuda el dia 2 d'octubre de 1900. Mestra de primera ensenyança. Va prendre possessió de l'Escola de Ses Marjades, el dia 18 de novembre de 1934, on encara hi exercia l'any 1940. Tot i això, el curs 1936-37, per ordre governativa, va anar a l'Escola d'Inca.

Mayol Canals, Juan Bautista: Natural de Sóller. Nascut el dia 16 de juny de 1886. Mestre de primera ensenyança. Propietari de la secció primera de l'Escola Graduada núm. 1, des del dia 1 de setembre de 1931, fins l'any 1949. Estava també autoritzat per donar classes particulars, sempre que no interferissin en la seva tasca de mestre nacional.

Mir Mir, Margarita: Natural d'Esporles. Nascuda el dia 16 de gener de 1916. Mestra de primera ensenyança. Nomenada mestra interina de l'Escola Graduada núm. 2, el dia 6 d'abril de 1939. El dia 1 de juliol del mateix any, quasi tres mesos després, és cessada per mor de l'arribada d'un mestre propietari.

Montserrat Raga, Constantina: Natural de València. Nascuda el dia 13 de desembre de 1880. Mestra superior de primera ensenyança. Mestra propietària de l'Escola Unitària de nines núm. 2 (Alqueria), des del dia 1 de setembre de 1931. L'any 1940 encara exercia a l'escola.

Moragues Perelló, Juan: Natural de Petra. Nascut el dia 18 de febrer de 1909. Mestre de primera ensenyança. Inicià la seva tasca docent com a mestre suplent, a l'Escola del Port. Fou nomenat el dia 1 de novembre de 1937, on exercí fins el dia 27 de març de 1940, en què arribà un mestre propietari i ell pasà com a interí a l'Escola d'Alcúdia.

Mortal Borràs, Vicente: Natural de Bellreguard (València). Nascut el dia 8 de setembre de 1904. Mestre de primera ensenyança i batxiller. El dia 2 de juliol de 1928 fou nomenat director de la Graduada núm. 2, on exercí fins el 8 de març de 1938 en què es va transformar en secció de pàrvuls. Aleshores, pareix que va continuar a una altra secció de la mateixa escola. Tot i això, com veurem més endavant va patir, almanco, dos processos de suspensió.

Nicolau Pons, Jacinto: Natural de Villacarlos. Nascut el dia 8 de desembre de 1909. Mestre de primera ensenyança i batxiller. Fou mestre interí de l'Escola del Port, des del 29 de setembre de 1933 al 7 d'octubre de 1934, quan el traslladen a la Graduada de Sant Joan, per l'arribada d'un propietari.

Pérez Mercader, Andrés: Natural de Llucmajor. Nascut el dia 20 de febrer de 1902. Mestre de primera ensenyança. Exercí com a interí durant 10 dies a la Graduada núm. 2 el mes de novembre de 1934.

Pol Pujol, Andrés: Nascut el dia 27 d'abril de 1878. Mestre de primera ensenyança. Mestre propietari de l'Escola de Biniraix (nins), des de l'1 de juliol de 1931 fins dia 22 de febrer de 1934, en què va morir.

Pons Ferrer, Juan Bautista: Natural de Palma. Nascut el dia 23 de gener de 1914. Mestre de primera ensenyança (grau professional). Inicià la seva tasca docent com a alumne en pràctiques a l'Escola Graduada núm. 2, on exercí des del dia 28 de setembre de 1935 fins el 16 de febrer de 1936, que passà a Santa Catalina (Palma), per mor de l'arribada d'un mestre propietari.

Pujol Barceló, Bernardo: Natural de Palma. Nascut el dia 17 d'octubre de 1908. Mestre de primera ensenyança. Inicià la seva tasca docent com a mestre interí de l'Escola de Ses Marjades, on prengué possessió el dia 24 de novembre de 1936. El 17 d'octubre de 1937 fou traslladat a Eivissa, també com a interí. Posteriorment, el mes de juliol de 1940 tornava a l'Escola de Ses Marjades com a mestre en pràctiques.

Ramis Crespí, Gabriel: Natural de Palma. Nascut el dia 2 de desembre de 1909. Mestre de primera ensenyança. Exercí com a mestre interí a la Graduada núm. 2, des del 29 de novembre de 1934 al 27 de setembre de 1935.

Ramis Monserrat, Jaime: Natural de Palma. Nascut el dia 4 de novembre de 1906. Mestre de primera ensenyança. Després d'estar com a interí a l'Escola de Ses Salines, el 12 de novembre de 1934 va arribar, després de fer oposicions, a l'Escola de Biniaraix (nins) on va exercir fins el dia 31 de gener de 1936, en què, gràcies a una permuta, va ser traslladat a l'Escola de Ciutadella. Posteriorment va exercir com a mestre provisional a la Graduada núm. 2, des del 18 d'octubre de 1937 al 5 d'abril de 1939.

Ripoll Cerdà, Catalina: Natural d'Asunción (Paraguay). Nascuda el dia 7 de febrer de 1910. Mestra de primera ensenyança. Interina de la secció de pàrvuls de Ses Marjades, des del dia 6 de juny de 1935, fins el 31 de gener de 1936.

Romaguera Mulet, Sebastián: Natural de Lluçmajor. Nascut el dia 3 de gener de 1899. Mestre de primera ensenyança. Fou nomenat propietari de la Graduada núm. 2, el dia 26 de novembre de 1934. Molt poc temps després, el dia 31 de gener de 1935 li concedeixen l'excedència i deixà la plaça de forma voluntària.

Rosselló Riutort, Francisco: Natural de Palma. Nascut el dia 11 de març de 1913. Mestre de primera ensenyança. Exercí com a interí a la Graduada núm. 1, substituint durant tres mesos (gener-març de 1938), al mestre titular José Guasch. Posteriorment, l'any 1940 va tornar a Sóller, concretament a l'Escola del Port.

Ruíz Yoldi, José: Natural de Borriol (Castelló). Nascut el dia 20 de març de 1909. Mestre de primera ensenyança. Des del dia 23 d'octubre a l'11 de novembre de 1934, va estar com a interí a la Graduada núm. 1, fins que va arribar un mestre propietari. Era el seu primer destí professional.

Sampol Fiol, Josefa: Natural de Palma. Nascuda el dia 5 de febrer de 1899. Mestra de primera ensenyança. Va prendre possessió de l'Escola Unitària de nines el dia 28 d'agost de 1933. El dia 1 d'octubre de 1936 es va traslladar a l'Escola de Son Espanyolet de Palma, on hi va estar durant 11 mesos. El 15 de setembre de 1937 tornà a Sóller i més envant, pel maig de 1938 fou nomenada directora provisional de la nova Escola Graduada de nines.

Suñer Oliver, Magdalena: Natural de Sant Llorenç des Cardassar. Nascuda el dia 13 de novembre de 1880. Mestra superior de primera ensenyança. Va exercir com a mestra suplent a l'Escola Graduada núm. 1, des del dia 14 de maig fins el 10 d'octubre de 1937. Curiosament, com va passar en altres casos durant la guerra civil, va exercir a la Graduada núm. 1, que era de nins.

Terrasa Cañellas, Pedro: Natural d'Alcúdia. Nascut el dia 13 de novembre de 1908. Mestre de primera ensenyança. Gràcies a una permuta, va obtenir en propietat plaça a l'Escola de Biniaraix (nins), el dia 1 de febrer de 1936. Va estar a la mateixa escola fins l'any 1960.

Tous Perelló, Francisco: Mestre interí de la secció tercera de l'Escola Graduada núm. 1, des del dia 18 de juliol de 1939, fins el dia 4 de febrer de 1941.

Vayá González, Natividad: Natural de Carabanchel Alto (Madrid). Nascuda el dia 25 de desembre de 1890. Mestra de primera ensenyança. Mestra propietària de la secció de pàrvuls de l'Escola de Ses Marjades, des del dia 1 de febrer de 1936. L'any 1940 encara exercia com a mestra a la mateixa escola.

Ventayol Bascuñana, Bartolomé: Natural de Buenos Aires (Argentina). Nascut el dia 5 de juliol de 1913. Mestre de primera ensenyança. Mestre propietari de l'Escola Graduada núm. 2, des del 10 de juliol de 1939. L'any 1940 encara exercia com a mestre a la mateixa escola.

Vidal Ferrà, Francisca: Natural de Palma. Nascuda el dia 16 de desembre de 1899. Mestra de primera ensenyança. Interina que va substituir a la mestra Josefa Sampol (propietària de la plaça), durant el temps que aquesta va ser desplaçada a una altra escola. Per tant, va ser mestra de l'Escola de nines núm. 1, des del dia 1 d'octubre de 1936 al 14 de setembre de 1937.

La Depuració dels Mestres de Primera Ensenyança a les Balears

En el tema de la Depuració del Magisteri, existeixen una sèrie de malentesos i confusions que s'originaren quan s'inicià el procés. Habitualment es diu que tal o qual mestre va ser depurat, fent sinònim un procediment administratiu i una sanció. La realitat va ser més complexa. Les persones i grups que es sollevaren entre el 17 i el 20 de juliol de 1936 tenien clar que un dels seus enemics era el magisteri. Se donava la culpa a l'escola, i especialment a l'Escola Nova,¹⁰ de tots els mals que envoltaven la República.

Les escoles es separaven entre les de *Déu* –o sigui, les religioses– i les del *dimoni*, laiques o públiques. Calia fer, no sols una depuració en què es separassin els mestres que podrien servir al nou estat, sinó realitzar tota una tasca de desprestigi de l'escola pública. I es va estar a punt d'aconseguir-ho. En paraules de José María Pemán, el poeta president de la Comissió de Cultura i Ensenyament i que organitzà l'aparell depurador del magisteri: *El carácter de la depuración que hoy se persigue no es sólo punitivo, sino también preventivo. Es necesario garantizar a los españoles, que con las armas en la mano y sin regateos de sacrificios y sangre salvan la causa de la civilización, que no se volverá a tolerar, ni menos a proteger y subvencionar a los envenenadores del alma popular*.¹¹

10. COLOM, Antoni J. (1978). "Els inicis de l'Escola Nova a Mallorca (1910-1920)" A *II Jornades d'Història de l'Educació en els Països Catalans. Comunicacions*. Ciutat de Mallorca. Novembre de 1978, p. 36-42.

11. Circular del 7/12/1936. Citada per RAMOS ZAMORA, Sara (2005). "Control y represión. Estudio comparado de los resultados de la depuración del magisterio primario en España". A *Revista Complutense de Educación* Vol. 17 Núm. 1, p. 169-182. De fet, la idea que l'Escola Nova era un verí social, ja l'havia formulat Romualdo de Toledo en

Segons les primeres mesures sobre el tema, tant les emanades del Govern Civil, com de les autoritats centrals, es deixaren cessants tots els funcionaris, i lògicament els mestres. Aquests, si volien, havien de sol·licitar el seu reingrés mitjançant una sol·licitud, la signatura d'una adhesió incondicional al *Movimiento Nacional*. Per aquest motiu, en principi, es pot considerar que tots els mestres varen ser depurats; però sols una part varen ser sancionats. Però en el cas de Balears, hi havia un altre tema a considerar.

Diversos autors que han treballat el sagrant capítol de la depuració del magisteri han apuntat la possibilitat que existís un model balear de depuració.¹² Avui en dia, s'està en disposició d'afirmar que existí aquest model, per una sèrie de condicions:

- S'aplicà el model de l'antiga inquisició amb més consciència que a altres indrets.
- Una alta autonomia, a causa de l'aïllament i les dificultats de comunicació amb el govern franquista.
- Es donà una primera Comissió Depuradora, creada a iniciativa del governador Civil, que funcionà des de l'1 de setembre de 1936¹³ fins que el dia 3 d'abril de 1937 començà la seva tasca la Provincial, creada arran de les ordres publicades en el BOE.
- Cada illa seguí el seu ritme propi. D'aquesta manera es pot parlar d'una depuració complexa a Mallorca; a Eivissa i Menorca d'una depuració republicana, en primer lloc, i d'una franquista amb posterioritat, encara que en moments diferents.
- L'existència de dues comissions depuradores, una pròpia de Mallorca i Eivissa creada a iniciativa del Governador Civil i la Provincial que seguia el model general.
- La gran intensitat del procés amb el volum dels sancionats i les penes imposades.
- La llarga durada del procés provocada, sols en part, per l'ocupació de Menorca i València. Si a la majoria de l'estat el procés es va donar per acabat l'any 1942, a Mallorca, i a 1945, el tribunal –o almanco els seus membres– seguien actuant i perseguint mestres.

diversos escrits en contra de la Institución Libre de Enseñanza. Aquest personatge, que ocupà importants càrrecs a Vitòria en els primers anys del franquisme, va ser íntim amic d'Alfredo Llompart, un dels personatges més determinants en el procés depurador de les Balears.

12. MORENTE VALERO, Francisco (1997). *La depuración del Magisterio Nacional (1936-1942)*. Barcelona: Àmbito. MAYO LORENZO, Beatriz (2003): "Depuración del magisterio español: la realidad del alumnado de 1939 a 1945". A *Papeles Salmantinos de Educación* Núm. 2, p. 63-85. NEGRÍN FAJARDO, Olegario (2006). "La depuración franquista del profesorado en los institutos de segunda enseñanza de España (1937-1943). Estudio cuantitativo para Galicia". A *Sarmiento* nº 10, p. 55-99. NEGRÍN FAJARDO, Olegario (2007). "Los expedientes de depuración de los profesores de Instituto de Segunda Enseñanza resueltos por el Ministerio de Educación Nacional (1937-1943)" A *Hispania Nova. Revista de Historia Contemporánea* nº 7 PORTELL, Raimon; MARQUÉS, Salomó (2006): *Els mestres de la República*. Barcelona: Ara Llibres. POZO FERNÁNDEZ, M. DEL C. (2001). *La depuración del Magisterio Nacional en la Ciudad de Málaga (1936-1942)*. Málaga: Servicio de Publicaciones. Diputación Provincial de Málaga. Biblioteca Popular Malagueña 86. RAMOS ZAMORA, Sara (2006). "Control y represión. Estudio comparado de los resultados de la depuración del magisterio primario en España". A *Revista complutense de Educación* Vol. 17 nº 1, p. 169-182.

13. Boletín Oficial de la Provincia del 3 de setembre de 1936.

Els dos processos de depuració de Mallorca

Dia 19 de juliol de 1936, feia quatre dies que s'havien iniciat les vacances i s'havien tancat les escoles. Diversos mestres s'havien traslladat a les seves poblacions d'origen; d'altres mestres peninsulars havien arribat a Mallorca en viatge de noces. Fins i tot n'hi hagué que es traslladaren a Barcelona per participar a l'olimpíada popular. El conjunt de tragèdies personals que tocà viure als diferents mestres, foren inenarrables.

Quan es produí la sublevació militar a Mallorca, els plans no es desenvoluparen tal i com s'havia previst. El general Bosch que s'havia de fer càrrec del comandament, va ser aturat a Menorca i afusellat; el general Godet ho va ser a Barcelona; Eivissa, després d'un parell de dies en mans dels sollevats va caure en mans de l'expedició del Capità Bayo i a Menorca, els suboficials i la tropa impediren que triomfàs el cop d'estat. Per això, les principals autoritats –militars– de Mallorca, eren com a màxim coronells i sense gaire prestigi. Per si faltàs res, les defenses de l'illa es trobaven al mínim quan començaren a volar sobre Mallorca els avions republicans i es va saber que es preparava un desembarcament per conquerir l'illa.¹⁴

La matinada del 16 d'agost, les forces del Capità Bayo desembarcaven a les costes de Punta Amer i Porto Cristo. Des de Palma s'envià a la correguda totes quantes forces es pogueren, per evitar la conquesta. En diverses ocasions, les autoritats militars foren temptades de lliurar l'illa a les tropes expedicionàries, però l'arribada d'avions italians, pagats en bona mesura pel financer Joan March, donà la volta a tot el procés.¹⁵

S'ha de tenir en compte aquest context per poder entendre que passà en el món de l'educació. En teoria, el tema era responsabilitat del nou Governador Civil, García Ruíz, emperò aquest militar hagué de córrer al front a fer-se càrrec de la defensa de l'illa. Fàcilment es pot entendre que els principals objectius eren militars, el tema del nou curs escolar i dels mestres, era molt secundari.¹⁶

Amb tot, calia donar una aparença de normalitat i procurar que el nou curs escolar, el 1936-1937, s'iniciàs quan abans millor. Per això, es donaren amplis poders a l'inspector en cap, Joan Capó i Valls de Padrines, per reorganitzar tot el nou sistema. L'inspector aconseguí poders absoluts i un dels temes als quals posà especial esment, va ser al procés depurador. En aquests moments sols s'havien donat instruccions molt generals per a separar del servei aquells funcionaris que es consideraven perillosos per al nou règim. El problema era que les comunicacions de les autoritats mallorquines amb les de la Junta de Defensa eren molt difícils i s'hagueren d'habilitar instruments propis.

14. MASSOT I MUNTANER, Josep (1998). *Els bombardeigs de Mallorca durant la Guerra Civil (1936-1938)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Biblioteca Serra d'Or.

15. MASSOT I MUNTANER, Josep. (1987). *El desembarcament de Bayo a Mallorca. Agost-Setembre de 1936*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

16. NEGREIRA PARETS, Juan José [Ed] (2006): *Ordeno y mando. Los bandos y edictos durante la Guerra Civil en Baleares*. Palma de Mallorca: Leonard Muntaner, Editor. Fuentes Documentales de la Guerra Civil en Baleares, 2.

Ja el dia 1 de setembre de 1936, quan encara no s'havia acabat el problema del desembarcament, Joan Capó havia elaborat unes llistes internes de mestres de Mallorca per actuar sobre ells. A alguns els traslladava, a altres els cessava i altres –els seus fidels– eren encarregats d'importantes funcions de control. A més a més, sembla que preparà tota la documentació per a què pogués funcionar la primera Comissió Depuradora.¹⁷

Aquest procés es pot considerar veritablement com a d'autodepuració, tota vegada que eren el propis mestres els encarregats de dur-la a terme. Es lliurava a cada mestre un conjunt de targes –de diferents colors per facilitar-ne la seva classificació– que l'interessat havia de lliurar emplenades. La primera era, a la pràctica, una declaració jurada; la segona era per a un informe del batle del municipi; la tercera per al comandant de la guàrdia civil i una darrera per presentar diversos avals. S'ha de fer notar que no es contemplava de manera oficial i obligatòria un informe de la Falange o de l'església. I és que en tot el procés de depuració del Magisteri, de manera oficial, la Falange hi tengué molt poc paper.¹⁸ En canvi els preveres n'arribaren a tenir un de fonamental.¹⁹

Amb aquests documents, i en altres que encarregava la Comissió o que li trametien, es prenia la decisió. A més a més, s'havia fet arribar al tribunal tota la documentació –com la de l'Associació Balear de Treballadors de l'Ensenyança (FETE)– que pogués servir per prendre decisions. El Bolletí Oficial de la Província, paulatinament anava publicant llistes de mestres declarats aptes, però no deia res més. Per aquest motiu, la lectura d'aquest Bolletí es va fer anguniosa i habitual entre els mestres. Els que sortien publicats alenaven amb tranquil·litat –encara que passarien sols a cobrar el 50% del seu sou– i els que no sortien, anaven emmalaltint de dia en dia. S'ha de tenir en compte que aquest model és el que es va seguir a Eivissa fins a principis d'abril de 1937.

L'existència d'aquesta primera Comissió és un dels trets distintius del model Balear de Depuració dels mestres. A la majoria de províncies se'n realitzà una d'incontrolada que perdurà fins la publicació de les ordres de 10 de novembre de 1936 i les disposicions que la desenvolupava. Sols a Navarra va ser realitzada per la Junta Superior de Educación, reconstituïda pels sollevats a l'agost de 1936. Va seguir una normativa pròpia i la *Comisión de Cultura y Enseñanza de la Junta Técnica del Estado* la dona per bona.²⁰

17. AMEIB- SECCIÓ ADMINISTRATIVA- GUERRA CIVIL- FONS NAZARET 118, 120 i 123.

18. MAS QUTEGLAS, J (2003). *Els mallorquins de Franco. La Falange i el Moviment Nacional*. Palma: Edicions Documenta Balear. Menjaments, 49. S'ha de tenir en compte, endemés que són diversos els autors que han demostrat la poca efectivitat dels sistemes d'informació de la Falange. Vegeu, per exemple: DURAN PASTOR, Miguel (1992). *Sicut Oculi. Un tiempo pasado que no fue mejor. Vigilantes y vigilados en la Mallorca de la postguerra. 1941-1945*. Palma: Miquel Font, editor i GINARD FÉRON, David (1998). *L'oposició antifranquista i els comunistes mallorquins (1939-1997)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Biblioteca Serra d'Or.

19. Tot i que no s'ha aconseguit documentar cap prova inequívoca d'acusacions directes de preveres que actuassin afavorint l'assassinat de mestres, ni hi cap dubte que alguns dels seus informes foren capitals. El professor Francisco Morente cita el cas d'un informe del rector de Calamocha (Terol) sobre un mestre que havia exercit en aquella localitat. A l'apartat de *Opinión General* es limità a anotar *fusilable*. MORENTE VALERO, Francisco (2001). "La muerte de una ilusión: el Magisterio español en la Guerra Civil y el primer franquismo" A *Historia y Comunicación Social* núm. 6, p. 187-201.

20. MORENTE VALERO, Francisco (2001). "La muerte de una ilusión: el Magisterio español en la Guerra Civil y el primer franquismo" A *Historia y Comunicación Social* núm. 6, p. 187-201.

Amb tot, les autoritats centrals ja havien pres la decisió d'unificar tots els diferents sistemes de depuració dels mestres que s'anaven produint. A principis del mes de novembre de 1936, el Bolletí Oficial publicà les primeres normes i a més a més, el cap de tot el sistema –el poeta José María Pemán– es va traslladar a Mallorca on va ser rebut com a poc manco que un heroi.²¹

La normativa establia l'organització d'unes Comissions de Depuració més estrictes i amb uns criteris més uniformes. Es llevava als mestres el paper d'intermediaris que, de fet, havia provocat nombroses irregularitats. En teoria, aquesta comissió no tenia potestats executives. Havia de remetre a Burgos els expedients i les propostes i era, al cap i la fi, el Servei Nacional el que decidia.

El conjunt del procés era aberrant. El mestre no sabia mai de què se l'acusava –les acusacions eren genèriques i molt vagues– ni qui havia realitzat els informes negatius. Com que es tractava, aparentment, d'un acte administratiu i no judicial, els mestres no tenien dret a l'assistència jurídica. Certament, la Comissió no tenia atribucions executives, però a la pràctica n'exercia. I aquesta era la seva defensa quan els mestres o altres persones els acusaven d'haver actuat de manera injusta o parcial.²²

Aquesta segona Comissió es va fer càrrec de tota la documentació de la primera, però en moltes ocasions no acceptà les seves resolucions. De fet, tot el professorat patí un nou procés de depuració a partir de l'abril de 1937 i mestres que havien estat declarats aptes per la primera, varen ser sancionats per la segona. Finalment i com ha fet notar algun autor,²³ els membres de la Comissió estaven abans disposats a comprendre i perdonar un roig que un dels seus amb algunes veïtats. Casos com els de Joan Santaner²⁴ o Miquel Deyà,²⁵ així ho permeten afirmar.

Alguns dels mestres de Sóller que foren depurats

En aquest apartat volem destacar alguns dels mestres i de les mestres que exerciren a Sóller i foren depurats o depurades i sancionats posteriorment per la Comissió Depuradora del Magisteri Balear. Evidentment n'hi va haver alguns més i de cada un només citam breument alguns dels trets més significatius que va emprar la Comissió per sancionar aquestes persones, professionals de l'ensenyament, que únicament havien comès "el crim" de posar en pràctica les normes que els havien arribat del Ministeri d'Educació. Entre d'altres podem destacar:

Víctor R. Agulló Lloria no exercia a Sóller quan fou sancionat. Pareix que estava afiliat a l'ABTE (Associació Balear de Treballadors de l'Ensenyança). Fou sancionat i traslladat fora de la província.

21. FERRÀ-PONÇ, Damià (1976). "Cultura i política a Mallorca (III)" *A Randa* 3, p. 95-106.

22. AMEIB – GUERRA CIVIL – FONS NAZARET 66.

23. JAUME CAMPANER, Miquel (2001). *Freinet a Mallorca. Miquel Deyà i l'escola de Consell (1930-1940)*. Palma: Lleonard Muntaner.

24. AULÍ GINARD, Antoni; RAMIS COLL, Tonianina; SERRA I BARCELÓ, Jaume (2002). "Les baixes mèdiques del Magisteri Balear (1940-1945): conseqüències postraumàtiques de la Guerra Civil" *A Gimbernat, 2002 II. Actes del XIIè Congrés d'Història de la Medicina Catalana*, p. 145-176.

25. JAUME CAMPANER, Miquel (2001). *Freinet a Mallorca. Miquel Deyà i l'escola de Consell (1930-1940)*. Palma: Lleonard Muntaner, editor.

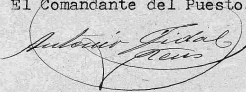

En cumplimiento a su atento escrito de fecha 19 del actual; tengo el honor de participar a V.S. que según los informes adquiridos, sobre la conducta y demás antecedentes del Maestro de Sóller, Don JUAN CIRER RAMIS, han resultado los siguientes:

1. Conducta profesional.= Muy buena.
2. Conducta religiosa.= Muy buena.
3. Conducta social y particular.= Muy buena.
4. Si formó parte de alguna asociación secreta.= Se ignora si tiene se supone que no.
5. Actuación política.= Siempre ha sido de los partidos derechistas.
6. Como orientó la enseñanza?.= De orden.
7. No ha simpatizado con ningún partido separatista.

Dios guarde a V.S. muchos años.
Sóller 25 de octubre de 1937. 2.-T.

El Comandante del Puesto.

Señor Presidente Comisión Depuradora Instituto Nacional de "Ramón Llull".=

P A L M A
=====

Exemple d'Informe d'un mestre depurat sense sanció.
És el cas de Juan Cirer Ramis, mestre de Sóller des de 1928 a 1946.

Ángel Alaiz Regález fou tot un personatge. L'acusaren de nedar despullat al port de Sóller i acabà detingut pel comandant de la Base Militar. Aquest fet fou posat en mans de la Comissió Depuradora que, evidentment, demanà informes. Especialment negatiu fou l'informe del Rector del Port. Tot i això, segons pareix, el seu principal problema era una malaltia, una sífilis, que ja li afectava el cervell.

Cristóbal Barceló Pons, segons pareix home amb una vida pública molt activa i dirigent de la UGT, fou considerat per la Comissió Depuradora com *una persona de cuidado*. Fou sancionat amb la separació momentània del servei, el trasllat fora de la província i la inhabilitació per a càrrecs directius. El 19 de juliol de 1957 li fou revisat el seu expedient i li deixaren la sanció sense efecte.

Ramón Chavarría Talleda, acusat textualment de:

- 1.º.- *Ser dirigente y propagandista del partido comunista.*
- 2.º.- *Ser de la Sociedad Balear de Trabajadores de la Enseñanza.*
- 3.º.- *Informar la enseñanza en el sentido disolvente del Frente Popular, cantándose la Internacional en la Escuela de Adultos."*

Suspensio de empleo y sueldo per ordre del Sr. Governador Civil, a partir del dia 1 d'octubre de 1936.

Manuel Fernández Sánchez, l'acusaren d'esquerrà, d'estar afiliat a l'ABTE (Associació Balear de Treballadors de l'Ensenyança), de ser irreligiós i d'haver orientat la seva ensenyança en sentit favorable al front popular. El dia 5 de novembre de 1936 fou *suspendido de empleo y sueldo* amb caràcter retroactiu des de l'1 d'octubre del mateix any, amb una duració de dos anys prorrogable i trasllat fora de la província. El dia 19 d'agost de 1936 l'havien detingut i va estar a la presó fins dia 23 de març de 1937.

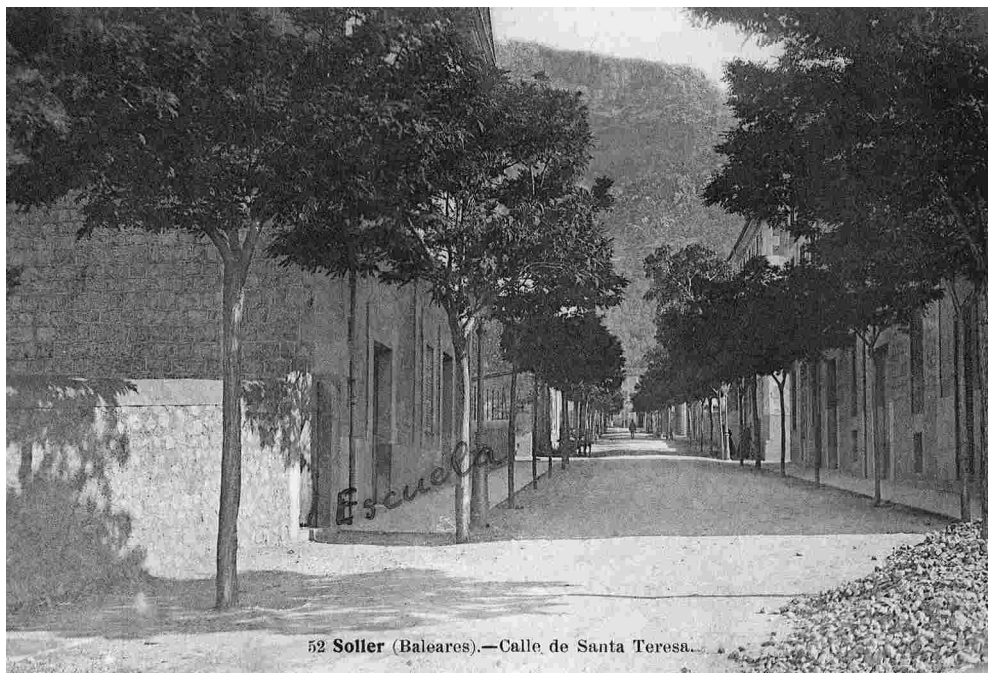
José Guasch Espina, afiliat a l'ABTE (Associació Balear de Treballadors de l'Ensenyança). *Suspensio de empleo y sueldo* des de l'1 d'octubre de 1936 fins el dia 15 d'abril de 1937. El dia 16 de novembre del mateix any el tornaren suspendre tres mesos i l'inhabilitaren per exercir càrrecs directius i de confiança. Aquesta sanció la va complir des del dia 1 de gener fins el dia 1 d'abril de 1938, en què va tornar a l'escola.

Vicente Marcos Botia, també afiliat a l'ABTE. Fou depurat i sancionat. *Suspensión de empleo y sueldo* a partir del mes d'octubre de 1936. Posteriorment es va incorporar a l'exèrcit. L'any 1940 encara no s'havia reintegrat a la seva escola.

Caridad Martí Carrasco, considerada per algunes persones com *una señorita moderna*. És un cas molt curiós, per la quantitat de remors que trobam al seu expedient sobre la seva conducta. Per acusacions de l'esposa d'un mestre company seu, hagué d'abandonar el seu domicili. La proposta fou enviada a Burgos.

Vicente Moratal Borràs, Una llista de l'11 de febrer de 1937 el considerava afiliat al sindicat ABTE. Segons aquesta font fou detingut. A més a més, *Suspensio de empleo y sueldo* des de l'1 d'octubre de 1936. L'any 1940 el tornaren suspendre amb prohibició de sol·licitar vacants durant 5 anys i inhabilitació per exercir càrrecs directius i de confiança. Finalment fou traslladat de forma forçosa a l'Alcúdia de Carlet (València). Fins l'any 1945 no va poder tornar a Mallorca, concretament a l'Escola de Sineu.

Natividad Vayá González, fou acusada d'ateisme, encara que va rebre l'ajuda del batle de Sóller i fou confirmada a la seva plaça

Nota manuscrita que apareix al sobre de la Comissió Depuradora, referent al mestre Ramón Chavarría Talleda.

BIBLIOGRAFIA

- AULÍ GINARD, A / RAMIS COLL, A / SERRA I BARCELÓ, J. (2002): "Les baixes mèdiques del Magisteri Balear (1940-1945): conseqüències postraumàtiques de la Guerra Civil" in Gimbernat, 2002 II. Actes del XIIè Congrés d'Història de la Medicina Catalana, pp. 145-176.
- AULÍ GINARD, ANTONI / MIQUEL SELLÉS, TERESA (2007): "Melcior Daviu i Matas, mestre d'escola d'Esporles (1905-1912)" in I Jornades d'Estudis Locals - Ajuntament d'Esporles, pp. 99-102.
- CAPELLÀ, LLORENÇ (1989): *Diccionari Vermell*. Editorial Moll - Mallorca.
- COLOM, A.J (1978): "Els inicis de l'Escola Nova a Mallorca (1910-1920)" in II Jornades d'Història de l'Educació en els Països Catalans. Comunicacions. Ciutat de Mallorca. Novembre de 1978.
- DURAN PASTOR, MIGUEL (1982): *1936 en Mallorca*. Palma de Mallorca.
- DURAN PASTOR, MIGUEL (1992): *Sicut Oculi. Un tiempo pasado que no fue mejor. Vigilantes y vigilados en la Mallorca de la postguerra. 1941-1945*. Miquel Font, editor. Palma
- FERRÀ-PONÇ, DAMIÀ (1976): "Cultura i política a Mallorca (II) In Randa 3, pp. 95-106.
- FERRER GONZÁLEZ, MARÍA CRISTINA/ PONS ADROVER, MARIA (2005): *Mestres republicanes ciutadanes compromeses*. Universitat de les Illes Balears. Treballs Feministes, 3 - Palma.
- GABRIEL, NARCISO DE (1997): "Alfabetización, semianalfabetización y analfabetismo en España (1860-1991)" in Revista Complutense de Educación vol. 8, nº 1, pp. 199-231.
- GABRIEL, PERE (1973): *El moviment obrer a Mallorca*. Ed. Curial - Barcelona
- GARÍ, BARTOMEU (2007): *Porreses. Desfilades de dia, afusellaments de nit*. Edicions Documenta Balear. Col·lecció La Guerra Civil a Mallorca, poble a poble- Palma.
- GINARD FÉRON, DAVID (1998): *L'oposició antifranquista i els comunistes mallorquins (1939-1997)*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Biblioteca Serra d'Or - Barcelona.

- JAUME CAMPANER, MIQUEL (2001): *Freinet a Mallorca. Miquel Deyà i l'escola de Consell (1930-1940)*. Lleonard Muntaner, editor - Palma.
- JAUME, ALEXANDRE (1997): *La insurrección de Octubre. Cataluña. Asturias. Baleares. Res Publica, ediciones*. Col·lecció Ataràxia. Barcelona.
- MAS QUETGLAS, J. (2003): *Els mallorquins de Franco. La Falange i el Moviment Nacional*. Edicions Documenta Balear. Menjovens, 49 - Palma.
- MASSOT I MUNTANER, J. (1987): *El desembarcament de Bayo a Mallorca. Agost-Setembre de 1936*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona.
- MASSOT I MUNTANER, J. (1991): *El bisbe Josep Miralles i l'església de Mallorca*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Biblioteca Serra d'Or - Barcelona.
- MASSOT I MUNTANER, J. (1998): *Els bombardeigs de Mallorca durant la Guerra Civil (1936-1938)*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Biblioteca Serra d'Or - Barcelona.
- MASSOT I MUNTANER, JOSEP (1998): *Tres escriptors davant la Guerra Civil. Georges Bernanos. Joan Estelrich. Llorenç Villalonga*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Biblioteca Serra d'Or. Barcelona.
- MAYO LORENZO, BEATRIZ (2003): "Depuración del magisterio español: la realidad del alumnado de 1939 a 1945" in *Papeles Salmantinos de Educación* Núm. 2, pp. 63-85.
- MIRÓ, S. (1998): *Maestros depurados en Baleares durante la Guerra Civil*. Lleonard Muntaner, editor. Llibres de la Nostra Terra, 36 - Palma.
- MORENTE VALERO, FRANCISCO (1997): *La depuración del Magisterio Nacional (1936-1942)* Ed. Àmbito - Barcelona.
- MORENTE VALERO, FRANCISCO (2001): "La muerte de una ilusión: el Magisterio español en la Guerra Civil y el primer franquismo" in *Historia y Comunicación Social* núm. 6, pp. 187-201.
- NEGREIRA PARETS, JUAN JOSÉ [Ed] (2006): *Ordeno y mando. Los bandos y edictos durante la Guerra Civil en Baleares*. Lleonard Muntaner, Editor. Fuentes Documentales de la Guerra Civil en Baleares, 2 - Palma de Mallorca.
- NEGRÍN FAJARDO, OLEGARIO (2006): "La depuración franquista del profesorado en los institutos de segunda enseñanza de España (1937-1943). Estudio cuantitativo para Galicia. In *Sarmiento* nº 10, pp. 55-99.
- NEGRÍN FAJARDO, OLEGARIO (2007): "Los expedientes de depuración de los profesores de Instituto de Segunda Enseñanza resueltos por el Ministerio de Educación Nacional (1937-1943)" In *Hispania Nova. Revista de Historia Contemporánea* nº 7
- OLIVER I JAUME, J/ SEGUÍ I AZNAR, MIQUEL (1993): *Guillerm Forteza, arquitecte escolar*. Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear. Palma
- ORELL I VILLALONGA, BARTOMEU (2000): "L'administració educativa a les Illes Balears". In *Mayurqa* 26, pp. 209-236.
- PORTELL, RAIMON/ MARQUÉS, SALOMÓ (2006): *Els mestres de la República*. Ara Llibres - Barcelona.
- POZO FERNÁNDEZ, M. DEL C, (2001) *La depuración del Magisterio Nacional en la Ciudad de Málaga (1936 - 1942)*. Servicio de Publicaciones. Diputación Provincial de Málaga. Biblioteca Popular Malagueña 86 - Málaga.
- RAMOS ZAMORA, SARA (2005): "Control y represión. Estudio comparado de los resultados de la depuración del magisterio primario en España" in *Revista Complutense de Educación* Vol. 17 Núm. 1, pp. 169-182.
- ROSSELLÓ VAQUER, R (2002): *La Guerra Civil a les viles de Mallorca vista per l'estament eclesiàstic*. Felanitx,
- SERRA BUSQUETS, SEBASTIÀ (1978): "Els expedients de la «Comisión Depuradora de Magisterio»: Un expedient de 1939 i un altre de 1941, de Menorca" in *II Jornades d'Història de l'educació en els Països Catalans*. Comunicacions - Palma de Mallorca, pp. 140-142.
- SERRA I BARCELÓ, J (2002): *Documents sobre el magisteri nacional a Menorca arran de l'ocupació de l'illa per les tropes franquistes (1939)*. Seqüència 1. Arxiu i Museu de l'Educació de les Illes Balears. Palma.
- ZAYAS, ALFONSO DE (1955): *Historia de la Vieja Guardia de Baleares*. Imprenta Sáez - Madrid.